Rajavartiolaitos
Ylitarkastaja Outi Leinonen

3.3.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle tartuntatautilain 16 ja 22 § muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Rajavartiolaitosta etäkuultavaksi sekä Rajavartiolaitoksen kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä 15/2021 vp eduskunnalle tartuntatautilain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan täsmennyksiä tartuntatautilain pakollista testaamista koskevaan 16 §:ään sekä yleisvaaralliseen tai valvottavaan tartuntatautiin sairastuneen tai perustellusti sairastuneeksi epäillyn henkilön velvollisuutta antaa itseään koskevia tietoja koskevaan 22 §:ään.

Rajavartiolaitos katsoo, että hallituksen esityksen tavoitteet ovat kannatettavia. Ehdotettujen pakollisten terveystarkastusten toimeenpano olisi ensisijaisesti tartuntatautiviranomaisten tehtävä. On tärkeää, että terveysviranomaisille säädetään sellaiset toimivaltuudet ja annetaan sellaiset resurssit, että terveysturvallisuus sekä Suomen sisällä että Suomen rajoilla voidaan turvata. Tartuntatautilain säännösten täsmentämisen lisäksi tulisi varmistaa, että säädetyt toimenpiteet pystytään myös käytännön tasolla toteuttamaan tehokkaasti.

Neuvosto antoi 13.10.2020 suosituksen koordinoidusta lähestymistavasta vapaan liikkuvuuden rajoittamiseen covid-19-pandemian johdosta ((EU) 2020/1475). Suositukseen hyväksyttiin muutoksia 1.2.2021 ((EU) 2021/119). Suosituksen mukaan vapaan liikkuvuuden rajoitusten on oltava syrjimättömiä ja niitä olisi harkittava ainoastaan silloin, kun jäsenvaltioilla on riittävästi näyttöä siitä, että rajoitukset hyödyttävät kansanterveyttä ja kun on perusteltua syytä uskoa, että rajoitukset olisivat tehokkaita. Rajoituksista olisi luovuttava heti kun epidemiologinen tilanne sen sallii.

Neuvosto hyväksyi 30.10.2020 suosituksen (EU) 2020/1632, joka laajentaa 13.10.2020 hyväksytyn suosituksen periaatteet kattamaan myös kolmansien maiden kansalaiset, jotka oleskelevat laillisesti EU-alueella.

Sisärajavalvontaa koskevissa valtioneuvoston päätöksissä on otettu huomioon neuvoston 13.10.2020 ja 30.10.2020 antamat suositukset, joiden mukaan rajoituksista olisi luovuttava heti, kun epidemiologinen tilanne sen sallii. Tämän vuoksi sisärajavalvonnan tarvetta ja laajuutta tarkasteltaisiin jatkossakin noin viikon välein epidemiologisen tilanteen ja korvaavien toimien valmiusasteen perusteella.

Jotta Suomi voisi korvata matkustamiseen kohdistuvia rajoituksia kohdennetummilla toimilla, tulisi tartuntatautilain mukaista mahdollisuutta pakolliseen terveystarkastukseen ja tarvittaessa karanteeniin tai eristykseen määräämiseen toteuttaa täysimääräisesti. Tämä edellyttää, että tartuntatautilain mukaista mahdollisuutta määrätä pakollisia terveystarkastuksia tosiasiassa käytetään, ja tarkastukset toteutetaan niiden kohteena olevia henkilöitä velvoittavana. Rajavartiolaitos katsoo, että viranomaisyhteistyö olisi välttämätöntä tehokkaan testaamisen ja mahdollisesti tarvittavien karanteenipäätösten tekemiseksi.

Pakollisesta terveystarkastuksesta kieltäytyminen tai pakollista terveystarkastusta koskevan päätöksen vastainen menettely on kriminalisoitu rikoslain 44 luvun 2 §:n 2 kohdan terveydensuojelurikkomuksena. Rangaistuksen uhka voi osaltaan vaikuttaa pakolliseen terveystarkastukseen määrättyjen käytökseen. Rajavartiolaitos katsoo, että ryhdyttäessä toteuttamaan pakollisia tarkastuksia, olisi tärkeää erityisesti alkuvaiheessa antaa sellainen signaali, että pakolliseksi määrättyjen tarkastusten velvoittavuus tosiasiassa pannaan täytäntöön.

Tartuntatautilain virka-apua koskevaan 89 §:ään lailla 147/2021 säädetty muutos, joka tuli voimaan 22.2.2021, mahdollistaa Rajavartiolaitoksen virka-avun antamisen kunnan ja kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavalle viranomaiselle.

Tartuntatautilain aiemman muutoksen yhteydessä ei Rajavartiolaitoksen näkemyksen mukaan tarkasteltu riittävästi virka-apuun liittyviä toimivaltuuskysymyksiä. Myöskään tähän hallituksen esitykseen ei ole otettu toimivaltuuksia koskevia muutosesityksiä.

Viime päivien aikana aluehallintovirastot ovat ryhtyneet suunnittelemaan toimintaansa tartuntatautilain mukaisten terveystarkastusten suorittamiseksi. Aluehallintovirastot ovat olleet yhteydessä Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköihin virka-avun saamiseksi, kun Rajavartiolaitoksen virka-apu kunnan ja sairaanhoitopiirin tartuntataudeista vastaaville viranomaisille tuli mahdolliseksi 22.2.2021.

Tartuntatautiviranomaisten yhteydenottojen perusteella on käynyt selväksi, että tartuntatautilain mukaisten terveystarkastusten toteuttaminen siten, että niillä saataisiin käytännössä tartuntataudin leviämisen estämiseksi tavoiteltavaa vaikutusta edellyttää, että terveysviranomainen saa tartuntatautilain mukaisten terveystarkastusten järjestämiseen virka-apua. Useilla alueilla on tullut esiin sellaisen toimintamallin tarve, jossa virka-apua antava viranomainen seuloisi ja ohjaisi henkilöitä terveysviranomaisen järjestämään terveystarkastukseen. Tämä edellyttää henkilön tilanteen selvittämistä jollain tasolla, vaikka henkilön täsmällistä terveydentilaa ei tarvitsisi, eikä tulekaan arvioida virka-apuna.

Rajavartiolaitos voi henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 15 §:n nojalla käsitellä henkilötietoja kaikissa sen lakisääteisissä tehtävissä. Hallituksen esityksessä (HE 241/2018 vp.) laiksi henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa kyseisen pykälän (HE:ssa 13 §) todetaan: ”Rajavartiolaitos saisi osana pykälässä tarkoitettuja tietoja käsitellä myös tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Niitä saisi sisältyä kaikkiin 2 momentissa tarkoitettuihin tietoryhmiin, mutta erityisesti momentin 4 kohdassa tarkoitettuihin turvallisuustietoihin.”

Säädettäessä lakia henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa, lain 15 §:n ei perusteluissa ole erikseen mainittu Rajavartiolaitoksen virka-aputehtävää eikä siihen mahdollisesti liittyvien tietojen käsittelyä. Virka-apu sinänsä on laissa säädetty Rajavartiolaitoksen tehtävä.

Selvyyden vuoksi Rajavartiolaitokselle tulisi edellä tartuntatautilain 89 a §:n 2 kohdassa esitetysti säätää nimenomainen toimivaltuus tarkastaa esimerkiksi negatiivinen testitodistus, rokotustodistus tai todistus sairastetusta koronavirustaudista, jotta henkilöt olisi mahdollista ohjata terveysviranomaisen määrittämiin toimenpiteisiin. Tällöin oikeus käsitellä henkilötietoja myös virka-aputehtävässä olisi yksiselitteinen.

Edellä esitetyn vuoksi hallituksen esityksen HE 15/2021 vp. käsittelyn yhteydessä hallintovaliokunnalle on esitetty, että tartuntatautilakiin lisättäisiin uusi 89 a §, joka eduskunnan harkinnan mukaisesti voisi olla voimassa myös määräajan, seuraavasti:

89 a §

Toimivaltuudet tartuntatautilain mukaisessa virka-aputehtävässä

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Rajavartiolaitoksella on tartuntatautilain (1227/2016) 89 §:ssä tarkoitetun virka-aputehtävän suorittamiseksi oikeus

1) pysäyttää kulkuneuvo ja ohjata liikennettä noudattaen, mitä rajavartiolain 38 §:ssä säädetään;
2) käsitellä virka-aputehtävässä välttämättömiä terveystietoja noudattaen, mitä henkilötietojen käsittelystä säädetään luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus) annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679, tietosuojalaissa (1050/2018) ja henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (639/2019) säädetään.